

ramme har vært forsvarlig (eksemplifisert ved granskinger av Fritz Moen-saken, mulig misligheter i Oslo kommune eller Lillehammer-drapet).

Denne avgrensningen har sine problemer, ettersom ordet «gransking» i dagligtale anvendes vesentlig bredere. Forfatteren, som er professor i rettsvitenskap, erkjenner at betegnelsen ikke er entydig og påpeker også at det foreløpig ikke finnes lovverk som regulerer området. Avgrensningen oppleves likevel som nyttig. Når styret i en institusjon starter undersøkelser, ligger dette i de fleste tilfeller innen det tilsyn og kontrollarbeid som et styre er pålagt gjennom sin instruks. Slike undersøkelser utføres som oftest av ansatte, eventuelt supplert med eksperter på særskilte områder. Gransking dreier seg om vesentlig mer alvorlige forhold og kjennetegnes ved at de som utfører arbeidet skal være uavhengige av institusjonen og at andre enn granskingsutvalget har ansvaret for oppfølging av utvalgets rapport.

Denne er ingen lett tilgjengelig bok for ikke-jurister. Målgruppen er jurister, og teksten er tung og særdeles detaljert inndelt i titler, undertitler, punkter og underpunkter som jurister liker så godt. Likevel er boken av interesse også for andre, og særlig ledere på høyt nivå i store institusjoner. Når en situasjon oppstår som fordrer gransking, er det lett å trå feil. Mye kunne blitt annerledes hvis de som styrte Valla-saken, hadde lest denne teksten på forhånd. Innledningskapitlet og kapitlet som drøfter etablering av granskingsutvalg er særlig leseverdige for ikke-jurister. Som dekanus ved Det medisinske fakultet satt jeg sentralt i granskingen av forskningsskandalen begått av Jon Sudbø, og nikker gjenkjennende til de situasjoner og avveininger som forfatteren gjør. Hensynet til tillit og rettsikkerhet står helt sentralt i vurderingen av om man skal iverksette det store apparatet som en gransking innebærer.

Boken inneholder en oversikt over 68 granskingsrapporter avgitt i perioden 1945–2008. Det er litt uklart om dette er et utvalg blant – eller en fullstendig opplisting av – rapporter som fyller forfatterens definisjon av gransking. Her finnes det imidlertid bare tre eksempler på granskinger knyttet til helsevesenet. Det er Reitgjerdet-rapporten fra 1980, Sudbø-saken fra 2006 og rapporten fra utvalget som gjennomgikk meningokkforkjøret fra 2007.

Jeg tror helsevesenets ledere bør forberede seg på flere granskinger i årene som kommer. Da bør denne boken fiskes ned fra bokhyllen før arbeidet settes i gang.

Stein A. Evensen

Fakultetsdivisjon Rikshospitalet
Universitetet i Oslo

God lærebok om forskningsfusking

Wells F, Farthing M, red.

Fraud and misconduct in biomedical research
300 s, tab, ill. 4. utg. London: RSM Press, 2008.
Pris GBP 45
ISBN 978-1-85315-786-8

Finnes det statistiske metoder som kan hjelpe til med å avsløre fusking med data i vitenskapelige arbeider? Hvilke strikte prosedyrer bør følges i overvåkingen av legemiddelutprøvinger? Hvor avhengig er avsløring av misligheter innen forskningen av varslere (whistleblowers) og hvor ille har det vanligvis gått dem?

Denne boken gir svar på disse og mange andre spørsmål. Den er nå kommet i 4. utgave, med 15 bidragsyttere fra Europa og fire fra USA. I forordet lanseres den som en «standard text», men også som en nyttig referansekilde for dem som har ansvar for å undervise i forsknings- og publikasjonsetikk. Dessuten fungerer den som guide for dem som skal følge opp beskyldninger om misligheter.

Det er fascinerende hvor vanskelig det har vært å bli enig om hva som er forskningsfusking. Følgende definisjon av «misconduct» ble lansert i USA i 1989, under kongressens påtrykk: «Fabrication, falsification, plagiarism or other practices that seriously deviate from those that are commonly accepted within the scientific community for proposing, conducting or reporting research.» Motstanden skulle vise seg å bli heftig, spesielt fra forskerhold, slik at «or other practices» måtte sløyfes, etter årelang strid. Men her i Norge har vi tatt med dette tillegget, selv om det kan føre til tolkingsvansker. I lov om behandling av etikk og redelighet i forskningen (forskningsetikkloven) står det: «og andre alvorlige brudd med god vitenskapelig praksis som er begått forsettlig eller grovt uaktsomt i planlegging, gjennomføring eller rapportering av forskning». Det betyr likevel at «snusk» i form av brudd med Vancouver-reglene, misvisende presentasjon av forskningsfunn, doble og oppsplittede publikasjoner (salamipublikasjoner) nok oftest faller utenfor lovens virkeområde.

Jane Barrett (s. 272) sammenfatter mye av det viktigste når hun påpeker at regler og retningslinjer bare er nyttige hvis de vedlikeholdes, anvendes, gir klare anvisninger til varslere om hvordan de skal gå frem, og dessuten fastslår at misligheter ikke vil tole-

res, men blir straffet. Å ikke ta affære når brudd med god vitenskapelig praksis mistenkes, er i seg selv brudd med god vitenskapelig praksis.

Mesteparten av boken er lettlest og interessant, men noen kapitler blir for tekniske for en vanlig leser. Boken er godt oppdatert, men den siste utviklingen her i landet, med forskningsetikkloven (2007) og helseforskningsloven (2009), er ikke kommet med. Den har nyttige tabellariske oversikter. Siden målgruppen sies å inkludere også ferske forskerstuderenter og etablerte forskningsveiledere, er det fristende å etterlyse kasuistikk (cases), hvis utredning ikke skal være enkle, men kunne by på interessante diskusjoner i ph.d.-utdanningens etikkinnslag.

Jeg skulle tro de fleste norske lesere kunne klare seg lenge med det som sies om emnet i *Forskningshåndboken* (1), lærebøkene som brukes i grunnkursene i ph.d.-utdanningen ved de medisinske fakultetene, etikkbiblioteket (2) og rapporten om misligheter og irregulariteter som i år kom fra Universitets- og høyskolerådet (3).

Haakon Breien Benestad

Avdeling for fysiologi
Universitetet i Oslo

Litteratur

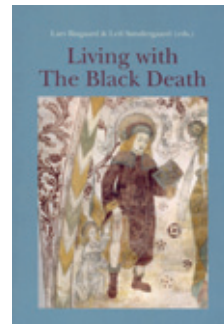
1. Carlsen KC, Staff A, red. *Forskningshåndboken: fra idé til publikasjon*. 3. utg. Oslo: Ullevål universitetssykehus, 2007.
2. *Forskningsetisk bibliotek*. De nasjonale forskningsetiske komiteer. www.etikkom.no/FBIB (9.11.2009).
3. *Misligheter og irregulariteter i UH-sektoren: en kartlegging med forslag til forebyggende tiltak*. Rapport fra arbeidsgruppe nedsatt av Universitets- og høyskolerådet. Oslo: Universitets- og høyskolerådet, 2009. www.uhr.no/aktuelt_fra_uhr/misligheter_og_irregulariteter_i_uh-sektoren (9.11.2009).

Blandet om pest

Bisgaard L, Søndergaard L, red.

Living with the black death

233 s, tab, ill. Odense: Syddansk
Universitetsforlag, 2009. Pris DKK 198
ISBN 978-87-7674-389-5

En epidemi av byllepest kom til Hongkong fra andre deler av Kina sommeren 1894. Den ansvarlige bakterien ble raskt identifisert av sveitseren Alexandre Yersin (1863–1943) og kalles i dag *Yersinia pestis*. I sin første publikasjon om funnet hevdet Yersin at han ikke bare hadde